

ተራ ናይ ወጻኢ ሓይልታት ኣብ ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ፡ ውሻል ዶ ዕርፊ?

“ሎሚ ጉምብሕ ጉምብሕ እንተዳኣ ኢልና፡ ጽባሕ በጠበጥ ኢና ክንከይድ።” ነብሰሐር ሰይም ዑ/ሚካኤል

ገብረ ገብረማሪያም (ዶር.)

ታሪኽ ኤርትራ ኣብ’ዚ ዝሓለፈ 130 ዓመታት፡ ታሪኽ ኣንጻር ዓመጽ ህዝቢ ኤርትራ ዝገበሮ ቃልሲ ኢዩ እንተተባህለ ምግናን ኣይኮነን። ኣብ’ዚ መዋእል’ዚ ብውሕዱ ኣርባዕተ ወሎዶታት ኤርትራ ኣብ ቀጻሊ ውግእን ረጽምን ንመሰሎምን ክብርምን ካብ ባዕዳውያን ተጻባኢት ንምክልኻልን ኣንጻር ናይ ውሽጥ ዓመጽን ኢዮም የሕሊፎሞ። እዚ ታሪኽ’ዚ ኣብ ነብሲ-ወከፍ ኤርትራዊ ቤተ-ሰብ ህያው ታሪኽ ኢዩ። ንኣብነት ብናተይ ዕድመ ዘለና ቤተ-ሰባት እንተወሰድና፡ ኣባሓጎታትና ኣንጻር ናይ ትግራይ መሳፍንትን ኣንጻር ጣልያንን፤ ኣቦታትና ኣንጻር ጣልያንን ኣንጻር ኢትዮጵያን፤ ንሕና ሽኦ ኣንጻር ኢትዮጵያ ተዋጊእና ኣብ መጨረሻ ልዕላውነት ኤርትራ ተረጋጊጹ። ድሕሪ ናጻነት እንተኾነ’ውን ደቅና ንሉዕላውነት ኤርትራ ካብ ግዳማዊ ተጻባኢታት ኣብ ምክልኻል ተዋጊእም ገና’ውን እቲ ናይ ግዳም ወስታ ስለዘይቃሃመ ኣብ ምክልኻል ኣለዉ። እዚ ንወሎዶታት ዝቐጸለ ቃልሲ ብመሰረቱ ንኤርትራዊ መሰልን ክብርን ንምርግጋጽን ንምክልኻልን ዝተገብረ ቃልሲ ኢዩ። ኤርትራውያን ካብ ኩሉ ዓሌትን ሃይማኖትን ብሓደ ኮይኖም ኣንጻር ዓመጽትን ጎበጥትን ዝተሰውእሉን ዝተዋድቐሉን ቃልሲ ኢዩ። በቲ ሓደ ሸነኽ ባዕዳውያን ዝኣኩሩ ሓይልታት ንህዝቢ ኤርትራ ብዓሌት፡ ብወገን፡ ብሃይማኖት፡ ወ.ዘ.ተ. ከፋፊሎም ከዳኻምዎን ክገዝእዎን፤ በቲ ካልኦ ሸነኽ’ከኣ ህዝቢ ኤርትራ እምቢ ንመግዛእቲ፡ እምቢ ንዓመጽ፡ እምቢ ንምክፍፋል ኢሉ ሓድነቱ ኣደልዲሉ ፍትሒ ንምርግጋጽ ዝተቐልሰሉ መዋእል ኢዩ። ስለዚ ኤርትራውነት ብናይ ቡዙሓት ኤርትራዊ ወሎዶታት የዕጽምትን ደምን ዝተነድቐ ሽቡር መንነት ኢዩ። ስለዝኾነ፡ ምዕቃብ ኤርትራውነት ኣብ ዝኾነ ኩነት ኣብ “እንተን ግንን” ዘይኣቱ ክሳብ ዓላማ ናይ ኩሉ ኤርትራዊ ሓይሊ ክኾውን ይግባእ። **ምስ እዚ ብዝተኣሳሰር፡ ነብሰሐር ሰይም ዑ/ሚካኤል ኣብ ማእከል ኣዲስ ኣባባ፡ ኢትዮጵያ፡ ኮይኑ “ባድመ፡ ትማሊ ኤርትራዊት፡ ሎሚ ኤርትራዊት፡ ጽባሕ ኤርትራዊት ኢያ” ዝበሎ ተባዕ መልሰ-ግብሪ ካብዚ መተከል እዚ ዝብገስ ኣብነታዊ ስጉምቲ ምጃኑ ኤርትራዊ ወሎዶ ክዝንግዖ ዘይግባእ ኢዩ።**

ዓመጽን በደልን ብግዳማዊ ሓይልታት ጥራሕ ዝመጸ ግን ኣይኮናን። ናይ ውሽጢ ዓመጽትን መሰል ጎበጥትን’ውን ነይሮምን ኣለዉን። ብዓብይኡ ከኣ መስርሕ ሓርነታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ብሓደ ምልካዊ ስርዓት ተመንዚዑ ሎሚ ህዝቢ ኤርትራ ሰብኣዊ፡ ባህላዊ፡ ማሕበራዊ፡ ቁጠባዊ ከምኡውን ፖለቲካዊ መሰላቱ ተገፊፉ ኣደዳ ከርፋሕ ናብራን ዘይብሩህ መጻእን፡ ኣደዳ ማእሰርትን ስደትን ኮይኑ ኣሎ። ሎሚ ኤርትራ ናይ ህዝቢ ሂወትን ንብረትን ዝሰርቐን ዝምንዘዕን ስርዓት ተተኪሉ ዉሑዳት ጉጅለ ዝቐጸጸርዎ ሃገር ኮይና ኣላ። ኤርትራ ንህዝብን መንግስትን ክገዝእ ዝክእል ዓንደ-ሕጊ ዘይብላ ሓደ ውልቀ-መላኺ ከም ፊንትኡ (ቃሕትኡ) ዝገዝእ ሃገር ካብ እትኾውን እኒህ 20+ ኣመታት ተቐጺሩ። ህዝቢ ኤርትራ ካብ’ዚ መቀራቐሮ’ዚ ንምውጻእ ዝገብሮ ቃልሲ ካብ ጊዜ ናብ ጊዜ እንዳሓየለ ይኸይድ ከምዘሎ ዘጠራጥር ኣይኮነን። ይኹንምበር ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ብዙሓት ውሽጣውን ግዳማውን ብደሆታት ካኣ ይገጥምዎ ኣለዉ።

ደምበ ተቐውሞ ኤርትራ፡ ኣብ ድሕሪ ውድቀት መላኪ ስርዓት ትትከል ኤርትራ ሓደ ናይ ሓባር ራኢን መትከልን የብሉን። ስለዝኾነ’ከኣ ኣታሃላልውኡ ፋሕ ዝበለ ጥራሕ ዘይኮነስ ኣብ ነንሕዱ ዝናኸስ ካብ ኣንጻር መላኺ ስርዓት ዝገብሮ ቃልሲ ኣንጻር ነንሕድኡ ዝገብሮ ቃልሲ ናይ ምትህልላኽ ይበዝሕ። ኣብዚ ዝሓለፈ ዳርጋ 2 ዓሰርተ ዓመታት ነዚ ፋሕ ዝበለ ኣታሃላልዎ ተቐውሞ ንምጥርናፍን ሓደ ዑኹኹ ዝበለ ናይ ተቐውሞ ዉዳባትን ሰልፍታትን ናይ መቃለሲ ባይታ ንምምስራት ተባሂሉ ብዙሕ ፈተነታት ዳኣ ይገበሩ’ምበር፡ ክሳብ ሕጂ ዝጸዓየ የልቦን። ስለዝኾነ፡ ደምበ ተቐውሞ ምልኪ ኣብ ምልጋስ ይኹን ዲሞክራሲያዊ ባህልን ጠባያትን ኣብ ደንበ ተቐውሞ ኣብ ምንጋስ ዘበርከቶ ተራ ዳርጋ የለን እንተተባህለ ካብ ሓቂ ዝራሓቐ ኣይኮነን። ብኣንጻር እጁ ዳኣ፡ ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ንቐድሚት ከይስጉም ሓሊኹም ካብ ዝሓዘዎ ረቛሒታት ብቐዳማይ ደረጃ ዝርቛሕ እዚ ባህርን ጠባያትን ደምበ ተቐውሞ ኢዩ እንተተባህለ ምግናን ኣይኮነን። ኣብ ደንበ ተቐውሞ ኸልተ መሰረታዊ ፍልልያት ዘለዎም ኣተሓሳስባታት ኣለዉ። ኣብ መሰረታውን ክሳብ ዓላማ መትከላት ማለት ኣብ ሕቶ ሃገርነት፡ ሕቶ ዲሞክራሲያ፡ ሕቶ መሰረታዊ ጸላኢ ኣብ ምልላይ፡ ኣብ ሕቶ ኣገባብ ቃልሲ፡ ብዓብይኡ ከኣ ኣብ ሕቶ ተራ ናይ ግዳም (ወጻኢ) ሓይልታት (the role of foreign forces) ኣብ ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ዲያመትሪካዊ ኣንጻር ዝኾኑ መርገጺታት ኣለዉ። ንብነት፡ ኣብ ተራ ናይ ኢትዮጵያ እንተወሰድና፡ በሓደ ሸነኽ፡ “ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ስትራቴጂካዊ ምሕዝነት ክንገብር ንኸእል ኢና፡ ብዘይ ናይ መንግስቲ ኢትዮጵያ ቐጥታው ምትእትታው (እንኮላይ ወታዕራዊ) ኣብ ኤርትራ ለውጢ ከመጽእ ኣይክእልን ኢዩ፤ ወዘተ” ኢሉ ዝኣምን፤ በቲ ካልኦ ሸነኽ ካኣ ኣይፋል፡ “ሃገራዊ ረብሓናን ረብሓ መንግስቲ ኢትዮጵያን ዝተፈለለየ ስለዝኾኑ፡ ስትራቴጂካዊ ምሕዝነት ክንገብር ኣይንኸልን ኢና፤ ህዝቢ ኤርትራ ተቃልሱ ዲሞክራሲ ከምጽእ ይኸእል ኢዩ፤ ናይ ወጻኢ ሓይሊ ምትእትታው ኣይነፍቕድን፤ ዝኾነ ምስ መንግስቲ ኢትዮጵያ ዝግበር ርክባት፡ ኣብ ምርግጋጽ ሃገራዊ ረብሓ ኤርትራ ማእከል ዝገበር ክኾውን ኣለዎ፤ ወዘተ” ኢሉ ዝኣምን። እቲ ሓቂ ኣየናይ ሸነኽ ኢዩ ዘሎ? ሚዛን ንምቕማጥ፡ ከም መዐቀኒ (መምዘኒ) ክንጥቀመሉ ዘለና፡ “ሃገራዊ ረብሓ” ብኸመይ ኢዩ ዝረጋግጽ ዝብል ኢዩ ክኾውን ዘለዎ ዝብል እምነት ኣለኒ። ኣንቡብቲ ከ እንታይ ትብሉ? እዚ ምስ እንታይነት “ኤርትራዊ ሃገርነት” ዝተኣሳሰር ኢዩ።

ህዝቢ ኤርትራ አጸቢቆ ከምዝፈልጠ፡ ከምቲ ሓዲ ሓዲ መራሕቲ ከብልና ዝፍትኑ (ብናይ መንግስቲ ኢትዮጵያ ጽቡቕ ድሌት ኢዩ ናጽነት ተረኺብ ብዘስምዕ፡ “መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ 1991/93 ኣፍልጦ ኣይህብን ኢዩ እንትዝብል ነይሩ፡ ናጽነት ኣይንተረኽብን፡ ወዘተ”፡ እዳተባህለ ዝጋማዳሕ ናይ ጥዑሳት ዘረባታት) ዘይኮነስ፡ ህዝቢ ኤርትራ ተቃልሱ ኤርትራዊ መንነትን ናጻ ሃገርን ፈጠሩ ኢዩ። ስለዚ፡ ኤርትራ ሓንቲ ልዑላዊት ሃገር (Sovereign Nation State) ኢያ፡ ምስ ኩለን ልዑላውያን ሃገራት ዓለም ካላ ብናጻ ክትቐሳእ መሰላ ኢዩ። ዝለዚ፡ ካብ 1993 ንዳሓር፡ ኣብ ሞንጎ ኤርትራን ዝኾነት ሃገርን፡ ኢትዮጵያ ወስኽካ፡ ዝህሉ ዝምድና/ርኽባት፡ ኣብ ሞንጎ ክልተ ልዑላውያን ሃገራት ዝህሉ ዝምድና ኮይኑ፡ ኣብ ሃገራዊ ረብሓ ሰረት ዝገብሩ፡ ንዕኡ ዝገዝኡ ሕግታትን ልምድታትን ካላ ኣለዉ። ካብ ቡዝሓት ውሕዳት ንምጥቃስ ዝኣክል፡-

- ❖ ዝኾነት ሃገር፡ ሃገራዊ ረብሓኣ (National Interest) ኣብ ምርግጋጽ ማእከል ዝገበረ ዝምድና ኢያ ትገብር።
- ❖ ኣብ ዓለምለኸዊ ዝምድና (International Relations)፡ ቀዋሚ ሃገራዊ ረብሓ (Permanent National Interest) እንተዘይኮይኑ፡ ቀዋሚ ዓርኪ (Permanent Friend) ዝባሃል ነገር የልቦን።
- ❖ ከይብሉኒ ወይ ናይ ጽድቂ ዝባሃል ነገር የልቦን። ኩለን ሃገራት ነናይ ዝሄደ ርእሰን ሃገራዊ ረብሓታት ከርጋግጻ ኢየን ዝጽዕታ። ሓንቲ ሃገር ካብቲ ትገብር ዝምድና እንታይን ክንደይን ትረከብ ዝውስኖ፡ ኣብቲ ዘለዋ ናይ ሓይሊ (ቁጠባዊ፣ ዲፕሎማሲያዊ፣ ማሕበራዊ፣ ወዘተ) ሚዛን ኢዩ ዝምርኮስ።

ስለዚ፡ ዝኾነ ኣካል (መንግስቲ፣ ውድብ፣ ሰልፊ፣ ምንቅስቃስ፣ ዋላውን ውልቀ-ዜጋ) ንሃገሩ ኣብ ዝምልከት ጉዳይ ምስ ናይ ካልእ ሃገር ኣካል (መንግስቲ፣ ውድብ፣ ሰልፊ፣ ምንቅስቃስ፣ ዋላውን ውልቀ-ዜጋ) ክዝቲ ከሎ፡ ኩሉ ጊዜ እንተነት ብዘይብሉ (without ifs and buts) ናይ ሃገሩ ሃገራዊ ረብሓ (National Interest) ንምርግጋጽ ኢዩ ክጽዕት ዘለዎ። እዚ ዘግነታዊ ሓላፍነትን ግዴታን ኮይኑ፡ ንሃገራዊ ረብሓ የሕሊፍካ ምሃብ ይኹን፡ ንሃገራዊ ረብሓ ዝሃሲ ተግባራት ምግባር፡ ከም ክሕደት ምፍጻም (Committing Treason) ኢዩ ዝቐጸር።

ነዚ ሓቂ እዚ ኣቐዲሞም ካብ ዝተርድኡን፡ ንሃገራዊ ረብሓ ኣብ ሕምብርቲ ነቲ ሃገራዊ ረብሓ ኤርትራ ዝጓነጽ ሓይሊ ኮይኖም ብትብዓት ካብ ዝተቐላለሱን ልሉያት ኤርትራውያን ተቐለስቲ፡ ነብሰሐር ስዩም ዑ/ሚካኤል ኣብ ቀዳማይ ደረጃ ዝሰራዕ ኢዩ።

ኣብ ማእከል ኣዲስ ኣባባ ኮይኑ፡ “ባድመ፡ ትማሊ ኤርትራዊት፣ ሎሚ ኤርትራዊት ጽባሕ'ውን ኤሪትራዊት ኢያ፡ ኢትዮጵያ ክትወጽእ ኣለዋ፤ ሎሚ ጉምብሕ ጉምብሕ እንተዳኣ ኢልና፡ ጽባሕ በጠበጥ ክንከይድ ኢና፤ ናይ ወጻኢ ሓይልታት (ኢትዮጵያውያን) መራሕትና ንኸመርጹልና ኣይፈቅድን፤ ወ.ዘ.ተ.” ዝበለን፡ ብትብዓት ንሃገራዊ ረብሓ ሃገሩ ዝተቐለሰን

ዘቃለሰን ብሉጽ ኤርትራዊ ተቃላሪ ጥራት ኢዩ ነይሩ ዘይኮነስ፡ ግዳይ ጽዮን ኢዩ ውን ኮይኑ። ንሱ ሓሊፉ፡ **“ንሃገራው ረብሓ ኤርትራ ኣሕልፈ ኣይህብን”** ዝብል መተከሉ ካኣ ከም ዓንዲ-ማእከል መትከላት ሰዲህኤ (EPDP) ኮይኑ ይቐጽል ኣሎ። **ሰዲህኤ ውላድ-ኣእምሮ እዚ ባዓል ምዑት ዓምዑት ዝነበረ ኤርትራዊ ተቃላሪ ኮይኑ፡ ናይ ህልውን መጻኢ ወለዶታት ኤርትራ “ውርሻ” ኢዩ።** ስለዝኾነውን፡ ሰዲህኤ ባህሪ ምሳሌ (the epitome of) ናይ ሃገራውን ዲሞክራሲያውን ሓይሊ ኢዩ።

ካብ እምነ-ኹርናዕ ኣተሓሳስባታት ናይዚ ሓይሊ እዙይ፡ ካብ ቡዙሓት፡ ነዞም ዝስዕቡ ምጥቃስ ይካእል፡-

- ❖ መሰረታዊ ጸገማት ኤርትራ ምልኪ ዝመበገሲኡ ካብ ፍትሕን ሕግን ምጥፋእ (ዘይምህላው) ዝነቐለ ስለዝኾነ መፍቲሒኡ ከኣ ምልኪ ኣልጊስካ ፍትሕን ሕግን ዲሞክራሲን ብሰላማውን ዲሞክራሲያውን ኣገባብ ቃልሲ ምትካል ኢዩ ኢሉ ይኣምን።
- ❖ ፍትሒን ሕግን ዲሞክራሲን ኣብ ኤርትራ ንምትካል፡ መጀመሪያ ሃገራዊ ክትህሉ ስለዘለዎ፡ ሉዕላውነት ሃገር ምዕቓብን ምክልኻልን ከም ቀዳምይ ዕማሙ ይሰርዕ። ብዋጋ ክብርን ሉዕላውነትን ኤርትራ ዝትከል ዲሞክራሲ ከህሉ ኣይክእልን ዝብል ይኸውን።
- ❖ ጸላእቲ ህዝቢ ኤርትራ፡ ንስርዓት ህግደፍ ዝመርሑ ቐንጣሮን፡ ኣብ ደገ ይኹን ኣብ ውሽጢ ዘለዉ ጸረ-ዲሞክራሲያውን ሓይልታት እምበር እቶም ከምቲ ካልእ ሰፊሕ ህዝቢ ተጠሊሞም ዘለዉ ሓይልታት ምክልኻል፣ ፖሊስ፣ ሲቪል ሰራሕተኛታት መንግስቲ፣ ወ.ዘ.ተ. ስለዘይኮኑ ኣንጻር እዚ ኣቶም ዝቐንዐ ዝኾነ ጎንጻዊ ቃልሲ ፍትሓውን ሕጋውን ዲሞክራሲያውን ኣይኮነን ዝብል እምነት ከኣ ይህሎዎ። ብኣንጻሩ ነዞም ሓይልታት እዚ ኣቶም መታን ኣብ መስርዕ ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ተጸንቢሮም ጉቡእ ኣበርክትኦም ኽገብሩ ኣገባብ ቃልስና ሰላማውን ዲሞክራሲያውን ክኸውን ከምዘሎዎ ይኣምንን ይሰርሓሉን።
- ❖ ጸገማት ኤርትራ ብኤርትራዊ ናይ መፍትሒ ዋነነት ጥራት ክፍታሕ ኣለዎ። ብባዕዳውያን ተቃሚሙን ተዓሺጉን ናብ ኤርትራ ዝሰደድ መፍትሒ ክህሉ ኣይክእልን ጥራት ዘይኮነስ ብመሰረቱ ውን ናይ ባዕዳውያን ቀጥታዊ ይኹን ተዘዋዋሪ ኢድ ምትእትታው ናይ ሕጅን ናይ መጻእን ናይ ኤርትራ ሃገራዊ መስልን ክብርን ዝግህስ ስለዝኾነ ብትብዓት ይምክቶ።
- ❖ ብሃገር ደረጃ ተወዲብካ ናይ ‘ህዝቢ ሓይሊ (ትርናዕ) ማዕበል’ (People Power Movement) ዝሕመረቱ ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ምክያድ እቲ እንኮ መንገዲ ናብ ፍትሓዊትን ዲሞክራሲያዊትን ኤርትራ ጥራት ዘይኮነስ፡ ምንጻፍ ናይ ሰላማዊ ቅብብል ስልጣን ባህልን ዋሓስ ቀጻልነት ፍትሕን ዲሞክራሲን፡ ምዕባለን ብልጽግናን ኣብ ኤርትራ ኢዩ። ንብዙሕነት ህዝቢ ኤርትራ ዘየንጸባርቐ ኣተሓሳስባ ይኹን ኣወዳድባ ሕቶ ፍትሕን ዲሞክራሲን ኣብ ኤርትራ ክምልስ ስለዘይክእል፡ ምትብባዕ ኣብ ጸቢብ ዓንኬል ዝተደረተ ውደባ ንረብሓ ኤርትራ ከምዘይኮነ ይኣምን። ብኣንጻሩ ከምዚ ዓይነት ኣወዳድባ ንህዝቢ ኤርትራ ካብ ዲሞክራሲያዊ ቃልሲ ኣርሕቐ ኣብ ጎድኒ ስርዓት ህግደፍ ከምዝሰለፍ ገይሩዎን ይገብሮን ኣሎ። ወ.ዘ.ተ.